

Raadsvoorstel

Onderwerp **Compensatiepakket groen en duurzaamheid Eelde**

Registratienr. 6659977 Steller/telnr. Ekamper/ 0650260205 Bijlagen 1

Classificatie	☒ Geheim ☐ Openbaar
	☐ Vertrouwelijk
Portefeuillehouder	Van der Schaaf Raadscommissie
Langetermijn agenda (LTA) Raad	LTA ja: ☒ Maand Jaar LTA nee: ☐ Niet op LTA

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit:

- I. het compensatiepakket Eelde voor groen, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit vast te stellen;
- II. de structurele lasten van € 150.000,- per jaar voor de periode 2019-2037 te dekken door een voorbeslag te leggen op de beschikbare middelen in de begroting 2019;
- III. de lasten van € 150.000,- in 2018 voor te financieren uit de Algemene Egalisatie Reserve, en deze middelen bij de begroting 2019 weer aan te vullen door een voorbeslag op de begroting 2019 van € 150.000,- in 2019;
- IV. het compensatiebedrag van € 150.000,- per jaar als uitgangspunt te nemen en maatregelen die duurder blijken uit te vallen, op te vangen binnen het totale pakket;
- V. de begroting 2018 op programmaniveau te wijzigingen.

Samenvatting

Eén van de voorwaarden bij het raadsbesluit van 21 december was dat wij uw raad een pakket voor zullen leggen voor extra investeringen in duurzame mobiliteit en groen, dat in verhouding staat tot de investeringen in de luchthaven.

Hieronder schetsen we dit pakket in hoofdlijnen. Het gaat om maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie en groen en maatregelen op het gebied van duurzame mobiliteit.

Dit maatregelenpakket is gebaseerd op bestaande visies, zoals de watervisie en de inrichtingsleidraad voor de binnenstad, op (voorbereidende) projecten en op het meerjarenprogramma mobiliteit. Daarnaast presenteren we ook activiteiten die wij reeds ondernemen maar waarvan een eventuele financiële stimulans leidt tot een kwalitatief beter resultaat.

Het pakket richt zich op twee sporen:

1. Groen en klimaatadaptatie
2. Nieuwe mobiliteit

De kosten in dit overzicht zijn ruw en globaal geraamd.

In het koersdocument van the Next City is leefkwaliteit het samenbindende thema. Leefkwaliteit is ook de drager van dit pakket. We willen onze bewoners een goede leefkwaliteit bieden, met veel ruimte voor duurzaam vervoer en we willen meer groen en openbare ruimte maken in de stad om tegemoet te komen aan de zorg van onze inwoners en om ruimte te maken voor ontmoeting. Met dit pakket geven we concreet invulling aan de opgaven die we vanuit the Next City signaleren.

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Aanleiding en doel

In het raadsbesluit van 21 december 2016 is als voorwaarde meegenomen dat wij een pakket van maatregelen aan u voorleggen voor extra investeringen in duurzame mobiliteit en groen, dat in verhouding staat tot de investeringen in de luchthaven.

Het gaat om maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie en groen en maatregelen op het gebied van duurzame mobiliteit.

Wij hebben een inventarisatie gemaakt van projecten die vanuit duurzame mobiliteit en groen relevant zijn. Soms komen ze voort uit een samenwerkingsverband (bijv. met het OV-Bureau), soms zijn ze onderdeel van een integrale gebiedsopgave (Binnenstad). Een deel van de maatregelen (met name op gebied van groen en klimaatadaptatie) is nog geen onderdeel van de huidige investeringen.

Hieronder schetsen we dit pakket in hoofdlijnen.

Kader

In de 'strategische koers The Next City' kiezen we ervoor de Groningse leefkwaliteit het samenbindende thema te laten zijn voor de ontwikkeling van onze nieuwe gemeente richting 2030. Een van de belangrijkste conclusies uit de gesprekken met de stad is dat mensen het gevoel hebben dat de leefkwaliteit onder druk is komen te staan. Ze ervaren steeds meer bouwprojecten, drukte op straat en minder bomen en groen. In dit pakket geven we uitvoering aan concrete maatregelen om meer groen toe te voegen en over te stappen op duurzamere vormen van mobiliteit.

Het pakket richt zich op twee sporen, die weer onderverdeeld zijn in verschillende speerpunten:

Spoor 1. Groen en klimaatadaptatie. De focus ligt op:

- Vergroenen van de binnenstad
- Versterken van (bestaand) groen en ecologie
- Activeren en stimuleren van derden bij klimaatadaptatie

Spoor 2: Nieuwe mobiliteit. De focus ligt op:

- vergroening van de keuze van het vervoermiddel
- verduurzaming van vervoermiddelen zelf

Argumenten en afwegingen

Wij stellen een compensatiepakket voor dat zich richt op de volgende onderwerpen:

- het vergroenen van de binnenstad: De binnenstad is een stenige omgeving. Meer groen op de agenda draagt bij aan klimaatadaptatie, ruimtelijke kwaliteit en gezondheid. De onlangs gepresenteerde inrichtingsleidraad en de watervisie vormen een mooie vertrekpunt voor het vergroenen en klimaatbestendig maken van de binnenstad.
- Versterken groenstructuren en ecologisch netwerk in de wijken: We willen het bestaand stedelijk groen in onze stad versterken, voor een gezonde, klimaatbestendige stad met een hoge biodiversiteit. Dit betekent dat we de verbindingen tussen de stad en de omgeving willen verbeteren, we onze bestaande parken opwaarderen aan de wensen voor ontmoeten, sport, spel en ontspanning en dat we onze parken goed laten aansluiten op de wijken in de omgeving. Dit past bij onze healthy ageing visie en ons gebiedsgericht werken.
- Activeren en stimuleren bewoners, ondernemers en instellingen voor klimaatadaptatie: Werken aan klimaatadaptatie kunnen we niet alleen. Als lokale overheid hebben we beperkt invloed op eigendommen van anderen. Geschat wordt dat zo'n 60% van het oppervlak in stedelijk gebied in particulier eigendom is. Ook dit oppervlak is nodig voor klimaatadaptatieve maatregelen en daarmee een toekomstbestendige stad.
- vergroening van de keuze van het vervoermiddel: Onze eerste lijn is de keuze voor een zo groen mogelijk vervoermiddel: te voet, op de fiets of met het openbaar vervoer als het kan, met de auto

als het moet. Zo stimuleren we het gebruik van duurzame vervoermiddelen. Binnen het nieuwe meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer 2018-2021 zien we de komende jaren voor een herverdeling van de Intensiveringsmiddelen voor het uitvoeringsprogramma Fietsstrategie en 1 miljoen euro te reserveren voor de ontwikkelingen in Nieuwe Mobiliteit.

- Verduurzaming van vervoermiddelen zelf: De tweede lijn is de verduurzaming van vervoermiddelen zelf. Samen met onze partners in het OV-bureau provincies Groningen en Drenthe wordt per 10 december 2017 de groene Qlink-lijn 1/2 geëlektrificeerd. Dit door inzet van elektrische bussen en de realisatie van bijbehorende laadinfrastructuur.

Inzet bij start en tijdens de concessieperiode 2019-2029 voor de bus in Groningen en Drenthe is een verdere substantiële stap in de energietransitie, allereerst door directe milieuwinst (minder CO₂, - overige emissies en geluid) en daarnaast door het geven van een impuls aan de energietransitie door het investeren in nieuwe technologie. Zo is de inzet om:

- Met ingang van de nieuwe concessie alle stadslijnen in Groningen, Assen en Emmen uit te voeren met zero emissie voertuigen en bij aanvang van de concessie circa de helft van de Q-link Blauw-bussen (Leek/Roden-Lewenborg/Beijum) elektrisch te hebben.
- Bij vervanging van de bestaande Q-link vloot (in delen in 2020, 2023 en 2027) en voor Q-link rood (Emmen) over te gaan op vol-elektrische voertuigen met bijladen onderweg of eventueel met toepassing van andere energiedragers zoals waterstof.
- In ieder geval de 2 waterstof-elektrische bussen die via de huidige pilot reeds beschikbaar zijn en de 20 eventueel beschikbaar komende waterstof-elektrische bussen vanuit een lopende aanvraag voor EU-subsidie in te zetten in de dienstregeling.

Een deel van de investering aan het begin wordt door een lagere prijs in exploitatie terugverdiend. Vooral nog gaan we dan ook uit van een bruto-investering van € 35,5 - € 41,5 miljoen wat een netto-investering van € 15,5 - € 21,5 miljoen betekent.

Prioritering en dekking

Het totaalpakket aan maatregelen bedraagt 5,5 miljoen voor duurzame, nieuwe mobiliteit en een bedrag van tenminste 3,6 miljoen voor groen en mobiliteit. Niet alle maatregelen kunnen gedekt worden uit het compensatiefonds. (€150.000 per jaar/ 20 jaar).

De maatregelen voor nieuwe mobiliteit worden gedekt uit eenerschikking van maatregelen in het meerjarenprogramma verkeer en vervoer, en uit concessieafspraken met onze OV partners.

De maatregelen uit groen en klimaatadaptatie worden deels gedekt uit het maatregelenpakket. Deels zal er aanvullende financiering gevonden moeten worden. Mogelijk kan het groencompensatiefonds hiervoor ingezet worden.

In onderstaand overzicht is aangegeven welke maatregelen we wanneer kunnen realiseren en hoe de dekking is.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 en verder	Kosten (te dekken uit compensatiepakket)	Kosten (ongedekt)
Groen in de Binnenstad								
BIMlocatie							€400.000	
Schouwburgplein							€100.000	
Kattendiep							€200.000	
Verbindingskanaal								PM
Grote Markt								€500.000
Ossenmarkt							€100.000	
Damsterplein							€100.000	
Groene gevel/ groene daken							€150.000	
Accentbomen (oost)							€200.000	
Lanenstructuur								€300.000
Groen in de straat							€200.000	
Versterken bestaand								

groen en ecologie in de wijken									
Hunzevisie								€500.000	
Kardings Ontzet (SES knelpunt)								€50.000	
Versterken visie op groen/ klimaat								€60.000	
Stadspark								€150.000	
Zuiderplantsoen								€80.000	
Groen in prioritaire wijken								€200.000	
Aanvullende klimaatadaptatie maatregelen									
Berdrijventerreinen								€200.000	
Klimaat- en groentool								€40.000	
Voedselinitiatieven								€200.000	
Klimaatbestendige gebiedsontwikkeling									PM
Duurzame mobiliteit									
vergroening van de keuze van het vervoermiddel								€1,4 mlo	
Verduurzaming van vervoermiddelen zelf								€4,1 mlo	

Maatschappelijk draagvlak en participatie

Groen en duurzaamheid is een veelbesproken onderwerp bij onze inwoners. Uit het debat met de stad over the Next City kunnen we concluderen dat bewoners het gevoel hebben dat de leefkwaliteit onder druk komt te staan. Als belangrijke oorzaak wordt de drukte in de stad ten koste en het tekort aan bomen en groen genoemd.

De, in 2015, georganiseerde G1000, toonde ook de betrokkenheid van onze onwoners met groen. Vijf punten uit de top tien gaan over meer groen in de stad (Groene diepenring, centrum met allure met meer groen, ecologische hoofdstructuur, samen groen doen en fontein & online).

Met dit pakket van maatregelen kunnen we voor een deel tegemoet komen aan de zorg van onze inwoners voor een groene, duurzame leefomgeving in de stad.

Financiële consequenties

Er is een globale inschatting gemaakt van de kosten van de verschillende maatregelen. Het compensatiepakket gaat uit van €150.000 per jaar voor de komende twintig jaar. In de uitwerking kunnen maatregelen duurder of goedkoper uitpakken. Het uitgangspunt is €3 miljoen en € 150.000 per jaar. Wanneer maatregelen duurder uitpakken, dan wordt dit opgevangen binnen het totale pakket.

De maatregelen voor het spoor groen en klimaatadaptatie, vragen om extra investeringen vanaf 2018, voor de komende 20 jaar, voor een jaarlijks bedrag van €150.000. In voorgaand overzicht is aangegeven welke maatregelen hiermee gedekt kunnen worden en voor welke maatregelen nog dekking gezocht moet worden. De komende tijd gaan we op zoek naar dekking voor die maatregelen.

De dekking voor het compensatiepakket zal na 2018, met ingang van 2019, structureel in de begroting worden opgenomen. In 2018 zal het bedrag van €150.000 voorgefinancierd worden uit de Algemene Egalisatie Reserve. Bij de begroting 2019 wordt dit bedrag weer toegevoegd aan deze reserve. Met de voorgestelde dekking wordt een voorbeslag gelegd op de begroting 2019. In 2019 gaat het om €300.000 en voor de jaren 2020-2037 om €150.000.

Voor 2018 levert dit de volgende begrotingswijziging op:

**Begrotingswijziging
Bijdrage toekomst GAE**

Betrokken directie(s)	Stadsontwikkeling B&O
Titel Raads- / Collegevoorstel	Compensatie groen GAE
Besluitvorming (orgaan + datum)	Raad
Incidenteel / Structureel	I
Looptijd	2018
Soort wijziging	Exploitatie

Financiële begrotingswijziging			Bedragen x 1.000 euro						
Programma	Deelprogramma	Directie	I/S	Lasten	Baten	Saldo voor		Saldo na	
						res. mut.	Toev.res.	Ontfr. res.	res. mut.
09. Kwaliteit van de leefomgeving	09.1 Ondh en beh openbare ruimte	SO Beleid en Ontwerp	1	150		-150			-150
12. College en raad	12.1 College en Raad	SSC 2	1					150	150
TOTALEN BEGROTINGSWIJZIGING				150	0	-150	0	150	0

In het tweede spoor hebben we keuzes gemaakt voor een duurzamere mobiliteit. Het pakket vraagt om een herschikking van bestaande middelen. In de voorgaande meerjarenprogramma's verkeer en vervoer en de komende jaren investeren we grootschalig in onze fietsinfrastructuur (Fietsstrategie 85 miljoen euro) en verbeteringen van het openbaar vervoer (HOV-maatregelen pakket 20 miljoen euro, Spoorzone 253 miljoen euro). Het onderwerp Nieuwe Mobiliteit stond echter nog niet zo nadrukkelijk op de agenda als in het nieuwe meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer 2018 - 2021. We reserveren extra daarin vanaf 2018: 1 miljoen euro voor ontwikkelingen nieuwe mobiliteit 400.000 euro voor duurzame bereikbaarheid van de binnenstad

Daarnaast hebben we ook in onze OV concessie een substantiele stap gezet in verduurzaming. Bovenop de maatregelen die we in 2016 en 2017 al bereikt hebben, komt er in 2018 een bedrag van 4,1 miljoen voor de investering in de elektrificering groen q-link Zuidhorn-Europapark. Voorts zal er tijdens de concessieperiode 2019-2029 verder ingezet worden op duurzaam OV vervoer. Vooral snog gaan we uit van een bruto-investering van € 35,5 - € 41,5 miljoen.

Maatregelen die we tot dusverre (2016/2017) al hebben gerealiseerd zijn:

Elektrische Airportlink Groningen – Groningen Airport Eelde en twee waterstofbussen

Vanaf 19 september 2016 rijdt de shuttle bus: een nieuwe, snelle en makkelijke busverbinding tussen Groningen Airport Eelde en het centrum van Groningen. Met ingang van februari 2017 worden twee elektrische bussen ingezet op dit met name traject. De shuttlebus sluit aan op de aankomende en vertrekkende lijnvluchten van en naar Londen, Kopenhagen en Gdansk en stopt onder andere bij het Hoofdstation en het Zuiderdiep. Deze investering was onderdeel van een groter pakket. Het gaat om een investering van circa 0,9 miljoen euro.

Ook komen vanaf december 2017 twee waterstofbussen in de dienstregeling. Deze maken inmiddels proef- en demonstratieritten. Deze investering was onderdeel van een groter pakket. Het betreft een investering van circa 1,7 miljoen euro.

Uitbreiding P+R-terreinen

In 2016 en 2017 hebben we fors geïnvesteerd in de uitbreiding van de P+R-capaciteit aan de rand van de stad. In totaal zijn er meer dan 1600 extra parkeerplaatsen gerealiseerd. Daarmee is een totaal investeringsbedrag van 17,5 miljoen euro gemoeid. Daarvan is ongeveer 0,5 miljoen gekoppeld aan het aanbrengen van droogloopconstructies met daarop ongeveer 2000 zonnepanelen op de locaties P+R Reitdiep en P+R Meerstad. Alle P+R-locaties zijn voorzien van oplaadpunten voor elektrische voertuigen.

Overige consequenties

Geen.

Vervolg

Na de besluitvorming in uw raad over Groningen Airport Eelde en over dit compensatiepakket zullen wij het pakket waar dekking voor is, gaan uitvoeren. Jaarlijks zal er een uitgewerkt voorstel gepresenteerd worden. Het college van B&W informeert u hierover via een raadsbrief.

Wij hebben de ambitie om meer te doen aan duurzaamheidsmaatregelen in de stad. Voor het overzicht met maatregelen die nu nog niet gedekt zijn, gaan we op zoek naar dekking. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan dekking uit het groencompensatiefonds. Ook hierover zullen wij u informeren.

Na vaststelling zullen we per project inwoners informeren en betrekken bij de herinrichting.

Lange Termijn Agenda

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

ADDENDUM:

Raadsvoorstel: Compensatiepakket groen en duurzaamheid Eelde

Aan het dictum van het raadsvoorstel worden de onderstaande besluitpunten toegevoegd:

ARHI: aanvullende besluiten

Het college besluit de raad voor te stellen:

- I. het genomen besluit vanwege het financieel toezicht op grond van artikel 21 Wet algemene regels herindeling voor te leggen ter afstemming aan de gemeenten Haren en Ten Boer en ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten;*
- II. het genomen besluit na goedkeuring door Gedeputeerde Staten in uitvoering te brengen.*

Groen, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit

Compensatiepakket Eelde

1. Aanleiding

In het raadsbesluit van 21 december 2016 is als voorwaarde meegenomen dat wij een pakket van maatregelen aan u voorleggen voor extra investeringen in duurzame mobiliteit en groen, dat in verhouding staat tot de investeringen in de luchthaven.

Het gaat om maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie en groen en maatregelen op het gebied van duurzame mobiliteit.

Wij hebben een inventarisatie gemaakt van projecten die vanuit duurzame mobiliteit en groen relevant zijn. Dit maatregelenpakket is gebaseerd op bestaande visies, zoals de watervisie en de inrichtingsleidraad voor de binnenstad, op (voorbereidende) projecten, het meerjarenprogramma mobiliteit en uit de samenwerking met onze partners in het OV-bureau. Daarnaast presenteren we ook activiteiten die wij reeds ondernemen maar waarvan een eventuele financiële stimulans leidt tot een kwalitatief beter resultaat.

Het pakket richt zich op twee sporen:

1. Groen en klimaatadaptatie
2. Nieuwe mobiliteit

2. Context

Next city

In de 'strategische koers The Next City' kiezen we ervoor de Groningse leefkwaliteit het samenbindende thema te laten zijn voor de ontwikkeling van onze nieuwe gemeente richting 2030. Een van de belangrijkste conclusies uit de gesprekken met de stad is dat mensen het gevoel hebben dat de leefkwaliteit onder druk is komen te staan. Ze ervaren steeds meer bouwprojecten, drukte op straat en minder bomen en groen. In dit pakket geven we uitvoering aan concrete maatregelen om meer groen toe te voegen en over te stappen op duurzamere vormen van mobiliteit. Dit is om meerdere redenen van belang:

- **Klimaatadaptatie**

Ons klimaat verandert. Onze zomers zijn warmer, we hebben te maken met langere periodes van droogte, en ook met flinke regenbuien die onze straten onder water zetten. Door kortere en hevigere buien kunnen we het regenwater niet altijd meer via ons riool afvoeren. Bovendien krijgen steden te maken met hittestress. Dat vooral steden hiervoor gevoelig zijn komt door het zogenaamde 'hitte-eilanden-effect' waarbij steden door hun versteende omgeving veel meer opwarmen dan de meer landelijke gebieden. Groen en water zorgen ervoor dat de stad kan afkoelen en dat water langer wordt vastgehouden.

Verwacht wordt dat in de toekomst de frequentie en intensiteit van extreem weer als gevolg van de klimaatsverandering zal toenemen. We willen daarom beter in beeld brengen wat de klimaat-opgaven nu en in de toekomst zijn in Groningen. Daarvoor werken we aan een klimaatadaptatie-agenda. Tegelijkertijd weten we al deels waar kwetsbare gebieden liggen in de stad en bereiden wij ons nu reeds voor op een klimaatadaptieve leefomgeving door het nemen van verschillende maatregelen zoals meer groen in de binnenstad (Leidraad), ondersteunen van inwonersinitiatieven en via stimulerende maatregelen, zoals een subsidie voor groene daken.

- **Groen en ontspanning**

Steeds meer mensen zoeken gezamenlijk vertier in onze grotere groenstructuren zoals onze parken en plantsoenen. Dit betekent meer gezelligheid en activiteit. Over het algemeen is dit geen probleem, maar op een aantal plekken in de stad zien we de druk toenemen en de verschillende belangen (bv met ecologie) met elkaar in conflict komen. Het Noorderplantsoen is zo'n plek. Dit park bereikt het maximaal laadvermogen en dus moeten we op zoek naar nieuwe groene plekken in onze wijken en buurten. Bijvoorbeeld door bestaand groen op te waarderen of door het realiseren van nieuwe, groene ontmoetingsplekken.

- **Gezondheid**

In onze strategische visie Healthy Ageing willen we mensen uitdagen tot gezonder gedrag door de omgeving gezonder in te richten. Een groene omgeving draagt voor een groot deel bij aan gezondheid. Op groene plekken wordt veelal gewandeld, gefietst, gespeeld, gerecreëerd, ontmoet en gesport. Alleen al de aanwezigheid van bomen en ander groen in een wijk heeft positieve gevolgen voor met name de mentale gezondheid.

We willen leven in een gezonde, schone en prettige stad. En hoewel we volgens de richtlijnen ruimschoots voldoen aan de landelijke normeringen voor uitstoot van gevaarlijke stoffen, valt er met duurzame mobiliteit veel winst te behalen. Duurzame bereikbaarheid is een van de hoofdthema's van The Next City. In Groningen werken we al geruime tijd aan duurzaam vervoer. Ons uitgangspunt daarin is 'te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer als het kan, met de auto als het moet'.

Daarbovenop komt nu de vergroening van het vervoermiddel zelf. Het gaat dan bijvoorbeeld om de overgang van fossiele brandstoffen naar elektrisch rijden of over ruimte voor vervoermiddelen op straat.

Dit pakket laat zien waar we de komende jaren aan de slag kunnen met groen in de stad en duurzame mobiliteit; om onze stad klimaatbestendiger te maken, om meer plek te bieden voor ontspanning en vertier en om onze inwoners een gezonde, duurzame leefomgeving te bieden.

Het pakket richt zich op twee sporen, die weer onderverdeeld zijn in verschillende speerpunten:

Spoor 1. Groen en klimaatadaptatie. De focus ligt op:

- Vergroenen van de binnenstad
- Versterken van (bestaand) groen en ecologie
- Activeren en stimuleren van derden bij klimaatadaptatie

Spoor 2: Nieuwe mobiliteit. De focus ligt op:

- vergroening van de keuze van het vervoermiddel
- verduurzaming van vervoermiddelen zelf

3. Het pakket

Spoor 1. Groen en Klimaatadaptatie

Bij investeringen in groen en klimaatadaptatie leggen we de nadruk op groen in de binnenstad, groen en ecologie in de wijken en klimaatadaptieve maatregelen die we samen met derden oppakken.

1.1 Vergroenen van de binnenstad

De binnenstad gaat de komende jaren behoorlijk op de schop. Het Forum wordt gebouwd en de Nieuwe Markt wordt aangelegd. Bussen rijden straks niet meer over de Grote Markt, waardoor er meer ruimte ontstaat voor voetgangers en fietsers, maar ook voor groen. De binnenstad is een stenige omgeving. Meer groen op de agenda draagt bij aan klimaatadaptatie, ruimtelijke kwaliteit en gezondheid. De onlangs gepresenteerde inrichtingsleidraad en de watervisie vormen een mooie vertrekpunt voor het vergroenen en klimaatbestendig maken van de binnenstad.

Door de grote hoeveelheid kabels en leidingen in de ondergrond lukt het niet altijd om bomen voldoende ruimte te bieden in de ondergrond. Vandaar dat we ook naar alternatieven hebben gekeken, zoals gevelgroen, dakgroen, mobiel groen.

Projecten in de binnenstad behelzen:

<i>project</i>	<i>Locatie</i>	<i>globale kosten</i>
Vergroenen van plekken aan de diepenring. Op een aantal plekken aan de Diepenring liggen grote kansen om de stad beter aan het water te verbinden en de directe omgeving te vergroenen.	Realiseren van meer groen op de BIM-locatie, zodat deze plek zich kan ontwikkelen tot een groene verblijfsruimte aan het water.	€400.000
	Schouwburgplein aankleden met bomen.	€100.000
	Omgeving van de Kattenbrug inrichten met bomen.	€200.000
	De zuidelijke buitenring (het Verbindingskanaal) biedt kansen om een toegankelijke parkachtige oever te maken. (wandelpad, strook asfalt veranderen in gras, versmallen rijbaan, fietspad verplaatsen, 10 bomen toevoegen)	€400.000
Pleinen in de binnenstad hebben de potentie om een groene, aantrekkelijke leefruimte te worden. Door het stenige, harde karakter nodigen sommige pleinen onvoldoende uit of zijn het echte hitte-eilanden. Pleinen kunnen verbeterd worden door deze groener, met meer beschutting en	Damsterdiep vergroenen, mogelijk door het toepassen van enkele city trees. (zitelementen met groen en bomen)	€100.000
	Ossenmarkt vergroenen (zitelementen met groen en bomen)	€100.000

zachtere materialen, in te richten.		
	Grote Markt vergroenen	PM
Groene gevel en/of groene dak(en)	Locatie ntb	€150.000
We zien vooral mogelijkheden voor meer (accent)bomen en groen in de straten waar de bussen gaan verdwijnen.	Ebbingestraat, Oosterstraat, Gelkingestraat	€200.000
Structuur van lanen buiten de diepenring.	Nieuwe Boteringestraat, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat, Nieuwe Ebbingestraat	€300.000
Groen in de straat. In de contourennota 'Parkeren in een levende stad' (de basis voor de parkeervisie) is meer aandacht voor leefbaarheid op straat. In een aantal straten zal dit leiden tot meer bomen in de straat.	Aantal straten in de schilwijken met bomen en groen herinrichten	€200.000
<i>Totaal vanaf</i>		<i>€2.150.000</i>

1.2 Versterken groenstructuren en ecologisch netwerk in de wijken

We willen het bestaand stedelijk groen in onze stad versterken, voor een gezonde, klimaatbestendige stad met een hoge biodiversiteit. Dit betekent dat we de verbindingen tussen de stad en de omgeving willen verbeteren, we onze bestaande parken opwaarderen aan de wensen voor ontmoeten, sport, spel en ontspanning en dat we onze parken goed laten aansluiten op de wijken in de omgeving.

<i>Projecten</i>	<i>Globale kosten</i>
Landschapsherstel en ecologische verbinding: Herstel van de Hunzevisie (initiatief van Gronings Landschap om de oorspronkelijke Hunze te herstellen en Groningen weer aan de Hunze te leggen). Concrete locatie: Hunzeboord/Pop Dijkemaweg, Driebond (op termijn)	€500.000
Ecologische Verbinding: Realiseren Kardings Ontzet (inwonersinitiatief). Betere aansluiting van het natuurgebied Karding, door verbinding te maken, via Meerstad, richting Zuidlaardermeergebied (plan reeds in voorbereiding) en noordelijk richting Reitdiepgebied. Het gaat om de aanleg van bomen, natuurvriendelijke oevers, ecopassage N360 en fauna-uittreedplaatsen langs Damsterdiep en Eemskanaal. (samenwerking vindt al plaats met	€50.000

provincie en waterschappen). Met het Kardings ontzet wordt een ecologische knelpunt opgelost zoals vermeld in onze groenvisie Groene Pepers en SES (stedelijke ecologische structuur) kaart	
Invulling geven aan de motie van de raad omtrent een visie op het versterken van groen via het op te stellen klimaatadaptatie plan/agenda	€60.000
Stadspark: het uitvoeringsprogramma 'de Verborgene schat', opgesteld in 2005, is vroegtijdig beëindigd en overgedragen aan stadsbeheer. Niet alle projecten uit de visie zijn gerealiseerd. Daarnaast is er een update nodig van de visie, gezien alle ontwikkelingen die er momenteel spelen in het stadspark.	€150.000
Zuiderplantsoen; realiseren van aantakkingen van het (te ontwikkelen) Zuiderplantsoen naar de omgeving (groene lopers vanuit Engels park, Wijert, Europapark, Rivierenbuurt) richting het Zuiderplantsoen).	€80.000
Groen in de prioritaire wijken In de prioritaire wijken zien we vaak sociaal isolement en verschillende (gezondheids- sociale) problematieken. In het kader van de wijkvernieuwing/Healthy Aging worden in Selwerd verschillende groen participatietrajecten geïnitieerd. Dit zowel door de gemeente als de wijk (wijkbedrijf) zelf. Deze groene participatieaanpak (samen werken aan het groen, toevoegen van nieuw groen) kunnen we ook in andere (prioritaire) wijken uitrollen. Het draagt naast het versterken van groen en klimaatadaptatie ook direct bij aan gezondheid.	€200.000
<i>Totaal vanaf</i>	<i>€1.040.000</i>

1.3 Activeren en stimuleren bewoners, ondernemers en instellingen voor klimaatadaptatie

Werken aan klimaatadaptatie kunnen we niet alleen. Als lokale overheid hebben we beperkt invloed op eigendommen van anderen. Geschat wordt dat zo'n 60% van het oppervlak in stedelijk gebied in particulier eigendom is. Ook dit oppervlak is nodig voor klimaatadaptatieve maatregelen en daarmee een toekomstbestendige stad.

<i>Projecten</i>	<i>Globale kosten</i>
Bedrijventerreinen en grotere parkeerplaatsen behoren tot de warmste en stenigste plekken in de stad. Om hier het water goed op te vangen en meer verkoeling te brengen, is de aanleg van	€200.000

groen gewenst. Dit kan bijvoorbeeld middels bomen en struiken, maar ook met de aanleg van groene daken. (Sontplein, Euvelgunne).	
Ontwikkelen van een klimaat- en groentool om bewoners te motiveren om zelf aan de slag te gaan met klimaatadaptatie, en meer inzicht te geven in wat de gemeente doet in het openbaar groen (motie groentool).	€40.000
Stadslandbouw en innovatieve voedselinitiatieven. Initiatieven van buurtbewoners en ondernemers gericht op de lokale productie van voedsel (de buurtmoestuinen en stadslandbouw) ondersteunen wij reeds waar mogelijk. De financiële ruimte staat echter een kwaliteitssprong op dit moment niet toe. Buurtmoestuinen en stadslandbouw dragen rechtstreeks bij aan het versterken van onze groenstructuren, klimaatadaptieve stad en gezondheid in de brede zin van het woord (fysiek en sociaal).	€200.000
Klimaatbestendige gebiedsontwikkeling; aanleg van groen en water bij grotere gebiedsprojecten, onder andere Suikerfabriek, Eemskanaalzone, Spoorzone, Europapark.	PM
<i>Kosten vanaf</i>	<i>€440.000</i>

Spoor 2. Nieuwe mobiliteit

Onder de noemer Nieuwe Mobiliteit werken we binnen het programma Verkeer en Vervoer aan ontwikkeling en innovatie. Op onderwerpen zoals de energietransitie, slimme mobiliteit en logistiek wordt de komende jaren veel vernieuwing verwacht. Daarin investeren we nu al en daar trekken we ook extra middelen voor uit.

2.1 vergroening van de keuze van het vervoermiddel

Onze eerste lijn is de keuze voor een zo groen mogelijk vervoermiddel: te voet, op de fiets of met het openbaar vervoer als het kan, met de auto als het moet. Zo stimuleren we het gebruik van duurzame vervoermiddelen

Binnen het nieuwe meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer 2018-2021 zien we de komende jaren voor een herverdeling van de Intensiveringsmiddelen voor het uitvoeringsprogramma Fietsstrategie en 1 miljoen euro te reserveren voor de ontwikkelingen in Nieuwe Mobiliteit. Concreet gaat het om projecten als:

<i>Projecten</i>	<i>Extra beschikbare middelen</i>
uitbreiding van het aantal laadpalen voor elektrische voertuigen	Totaal € 1.000.000
een emissievrije binnenstad	
digitale handhaving venstertijden	
aanbieden van open (verkeers)data en nieuwe mobiliteitsconcepten	
duurzame bereikbaarheid van de binnenstad met het openbaar vervoer door de belangrijkste centrumhalte Zuiderdiep te verbeteren op capaciteit en toegankelijkheid.	€400.000
<i>Kosten</i>	<i>€1.400.000</i>

2.2 Verduurzaming van vervoermiddelen zelf

De tweede lijn is de verduurzaming van vervoermiddelen zelf. Samen met onze partners in het OV-bureau provincies Groningen en Drenthe wordt per 10 december 2017 de groene Qlink-lijn 1/2 geëlektrificeerd. Dit door inzet van elektrische bussen en de realisatie van bijbehorende laadinfrastructuur.

Investeringspakket groene Q-link	€4,1 miljoen

Inzet bij start en tijdens de concessieperiode 2019-2029 voor de bus in Groningen en Drenthe is een verdere substantiële stap in de energietransitie, allereerst door directe milieuwinst (minder CO₂, - overige emissies en geluid) en daarnaast door het geven van een impuls aan de energietransitie door het investeren in nieuwe technologie. Zo is de inzet om:

Met ingang van de nieuwe concessie alle stadslijnen in Groningen, Assen en Emmen uit te voeren met zero emissie voertuigen en bij aanvang van de concessie circa de helft van de Q-link Blauw-bussen (Leek/Roden-Lewenborg/Beijum) elektrisch te hebben.

Bij vervanging van de bestaande Q-link vloot (in delen in 2020, 2023 en 2027) en voor Q-link rood (Emmen) over te gaan op vol-elektrische voertuigen met bijladen onderweg of eventueel met toepassing van andere energiedragers zoals waterstof.

In ieder geval de 2 waterstof-elektrische bussen die via de huidige pilot reeds beschikbaar zijn en de 20 eventueel beschikbaar komende waterstof-elektrische bussen vanuit een lopende aanvraag voor EU-subsidie in te zetten in de dienstregeling.

Een deel van de investering aan het begin wordt door een lagere prijs in exploitatie terugverdiend. Vooralsnog gaan we dan ook uit van een bruto-investering van € 35,5 - € 41,5 miljoen wat een netto-investering van € 15,5 - € 21,5 miljoen betekent.

4. Prioritering en dekking

Het totaalpakket aan maatregelen bedraagt 5,5 miljoen voor duurzame, nieuwe mobiliteit en een bedrag van tenminste 3,6 miljoen voor groen en mobiliteit. Niet alle maatregelen kunnen gedekt worden uit het compensatiefonds. (€150.000 per jaar/ 20 jaar).

De maatregelen voor nieuwe mobiliteit worden gedekt uit een herschikking van maatregelen in het meerjarenprogramma verkeer en vervoer, en uit concessieafspraken met onze OV partners.

De maatregelen uit groen en klimaatadaptatie worden deels gedekt uit het maatregelenpakket. Deels zal er aanvullende financiering gevonden moeten worden. Mogelijk kan het groencompensatiefonds hiervoor ingezet worden.

In onderstaand overzicht is aangegeven welke maatregelen we wanneer kunnen realiseren en hoe de dekking is.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 en verder	Kosten (te dekken uit compensatiepakket)	Kosten (ongedekt)
<i>Groen in de Binnenstad</i>								
BIMlocatie							€400.000	
Schouwburgplein							€100.000	
Kattendiep							€200.000	
Verbindingskanaal								PM
Grote Markt								€500.000
Ossenmarkt							€100.000	
Damsterplein							€100.000	
Groene gevel/ groene daken							€150.000	
Accentbomen (oost)							€200.000	
Lanenstructuur								€300.000
Groen in de straat							€200.000	
<i>Versterken bestaand groen en ecologie in de wijken</i>								
Hunzevisie							€500.000	
Kardings Ontzet (SES knelpunt)							€50.000	
Versterken visie op groen/ klimaat							€60.000	
Stadspark							€150.000	
Zuiderplantsoen							€80.000	
Groen in prioritaire wijken							€200.000	
<i>Aanvullende</i>								

<i>Klimaatadaptatie maatregelen</i>								
Bedrijventerreinen							€200.000	
Klimaat- en groentool							€40.000	
Voedselinitiatieven							€200.000	
Klimaatbestendige gebiedsontwikkeling								PM
<i>Duurzame mobiliteit</i>								
vergroening van de keuze van het vervoermiddel							€1,4 mlo	
Verduurzaming van vervoermiddelen zelf							€4,1 mlo	